

УДК 26:316.77(045)

**ПРОТИАБОРТНА ПОЗИЦІЯ
ХРИСТІАНСЬКИХ КОНФЕСІЙ СУЧАСНОЇ
УКРАЇНИ ЯК ВЕКТОР ГЕНДЕРНОГО
ДИСКУРСУ**

**ANTI-ABORTION POSITION OF CHRISTIAN
CONFESSIONS OF MODERN UKRAINE AS THE
VECTOR OF THE GENDER DISCOURSE**

Филипчук С. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри
релігієзнавства і теології, Національний
університет «Острозька академія» (Острог,
Україна), e-mail: svitlana.fylypchuk@oa.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-5345-328X

Fylypchuk S. V.,

PhD in Historical Sciences, Associate Professor of
Religious and Theology Studies of National University
«Ostroh Academy» (Ostroh, Ukraine), e-mail: svitlana.
fylypchuk@oa.edu.ua, ORCID: 0000-0001-5345-328X

Сучасна інформаційна епоха органічно вплітає гендерний дискурс у суспільно-релігійний медіа-простір. Наше завдання – виокремити форми діяльності християнських конфесій, громадських організацій та об'єднань у площині гендерних питань, зокрема захисту ненародженого життя, які актуалізовані наявним суспільним дискурсом. Вузловими темами, які артикулюють християнські комунікатори в суспільно-релігійному медіа-просторі є: глибока моральна криза, геноцид ненароджених, утвердження традиційних сімейних цінностей. Різновекторна діяльність конфесій на захист ненародженого життя та традиційних сімейних цінностей містить: вуличні акції (хресні ходи, молитви, маніфестації тощо), конференції, семінари, активне використання конфесійного медіа-ресурсу, реабілітація та душієопікування.

Ключові слова: гендерний дискурс, християнські конфесії, аборт, захист ненародженого життя.

The modern information age is organically interwoven with gender discourse in the social and religious media space. Our task is to identify the forms of activities of Christian denominations, public organizations and associations in the area of gender issues, in particular the protection of unborn life, which are actualized by the existing social discourse. The noun themes that articulate Christian communicators in the socio-religious media space are: deep moral crisis, genocide of unborn, establishment of traditional family values. The multidisciplinary activity of denominations in defense of unborn life and traditional family values includes: street actions (religious processions, prayers, demonstrations, etc.), conferences, seminars, active use of the confessional media resource, rehabilitation and spirituality.

Keywords: gender discourse, Christian denominations, abortion, protection of unborn life.

Сучасна інформаційна епоха органічно вплітає гендерний дискурс у суспільно-релігійний медіа-простір. Актуальність дослідження зумовлена процесом активної різновекторної діяльності християнських конфесій, громадських організацій та об'єднань у площині гендерних питань, зокрема захисту ненародженого життя, які актуалізовані наявним суспільним дискурсом. Християнські конфесії, їхні очільники, громадські організації та небайдужі віряни є своєрідними майданчиками та водночас медіаторами для реалізації не лише вірянами, але й невоцерковленими громадянами, які декларують «християнську» ідентичність, прихильність «традиційним сімейним цінностям», своїх духовних прагнень, пошуків, потенцій в освітньо-виховній та громадсько-політичній сферах суспільного життя сучасної України.

Гендерний дискурс виник в інформаційному полі України на початку 2000 рр. З 2003 року почав виходити гендерний журнал «Я», засновником якого є інформаційно-аналітичний центр «Крона». Чимало публікацій порушують питання точок дотику релігійних і світських позицій в гендерному дискурсі. Так, №2 за 2017 рік журналу «Я» має наскрізну тему «Традиція і релігія», у ньому розглянуто, зокрема, такі теми: «Гендер в релігієзнавстві: західний досвід та українські реалії» (А. Басаурі Зюзіна), «Задзеркалля традицій» (А. Курлович), «Право жінок на священнослужительство в християнстві» (О. Богдан) [4, с. 2–5, 6–9, 21–24].

Зосередженню уваги на гендерній проблематиці сприяє декларація важливості цього напрямку політичним керівництвом країни. Так, у зв'язку з визнанням прагнення держави до утвердження гендерної демократії Верховна Рада України 8 вересня 2005 року прийняла Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», 27 грудня 2006 року уряд прийняв постанову «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року»; на її виконання 10 вересня 2009 року підписано наказ Міністерства освіти і науки України «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту»; восени 2013 року уряд знову прийняв схожий документ із строком виконання до 2016 року [15, с. 45].

Біоетичні проблеми, зокрема осмислення життя людини в аспекті штучного переривання вагітності (аборт), є вагомим вектором суспільно-релігійного, зокрема гендерного дискурсу. Як вважає дослідниця Ю. Лавриш, «саме розуміння цих процесів окреслює етико-правовий вимір суспільства, адже підтримання і захист беззахисного ненародженого життя є ефективним індикатором, який визначає, наскільки соціум і державна влада готові до реальної підтримки й оберігання майбутніх громадян» [8, с. 67–68].

В Україні аборт за бажанням жінки можна зробити тільки до 12 тижнів вагітності (найчастіше на таке рішення жінки впливають соціально-економічні чинники), пізніше – тільки за медичними показниками. У СРСР аборт був чи не єдиним методом регулювання народжуваності (1990 року в Україні кількість абортів на рік перевищувала 1 мільйон і в 1,5 рази була більшою за народжених дітей). Зараз у нашій державі співвідношення абортів до всіх вагітностей становить 22% (понад 200 тис. щороку) [2]. Водночас кількість абортів у нашій країні вдвічі перевищує загальноєвропейські показники, а кожне десяте таке хірургічне втручання відбулося, коли жінці ще не виповнилося 19 років [11].

У дискурсі репродуктивної політики діаметрально протилежними є світська та релігійна позиції. Яскравим виразником у медійному середовищі позиції за право жінки вирішувати щодо себе, свого тіла та репродукції (концепт «право на вибір») є гендерний інформаційно-аналітичний

центр «Крона», неурядова організація, основна мета якої освітньо–просвітницька діяльність, яка містить потужну видавничу діяльність. Так, «Крона» висвітлює свої погляди, зокрема, на шпальтах гендерно–аналітичного журналу «Я», різноманітних посібників, приміром, «Гендерна політика в Україні», «Гендерні теорії, гендерні практики», «Позитивні дії в механізмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: міжнародний досвід та українські перспективи» тощо. Зокрема, Г. Ярманова констатує, що «посилення ролі релігії на репродуктивні права жінок... відображає загальну тенденцію клерикалізації держави та посилення впливу право радикальних та релігійних угруповань на державну політику» [16, с. 95]. Форми діяльності християнських конфесій, організацій та спільнот дослідниця аналізує на предмет античойс–ініціатив, спрямованих проти права жінки вирішувати щодо себе, свого тіла та репродукції, а риторика, яку використовують християни, характеризує «ригідним протиставленням абортів як абсолютного зла та вагітності й материнства як найбільшого щастя і найвищої реалізації для жінки» [16, с. 114–115].

Антагоністичні позиції, наявні в медіа–дискурсі щодо штучного переривання вагітності, окреслені, з одного боку, головним аргументом прибічників абортів про автономію жінки як морального суб'єкта, її право здійснювати репродуктивний вибір, адже, якщо заборонити аборти, то жінка, мовляв, позбавляється повноти своїх прав як людини і громадянина, вона не має свободи вибору в питанні бути матір'ю чи ні, відтак в суспільстві вноситься гендерна дискримінація жінок, позбавляючи їх прав і свобод, якими володіють чоловіки. З іншого боку, прихильники заборони абортів, не підтримуючи гендерної дискримінації, вважають, що ембріон – це людина з моменту зачаття, відтак його право на життя є вищим за право жінки розпоряджатися своїм тілом, якщо ми допускаємо аборт, то легалізуємо таким чином вбивство. У відповідь прибічники права на аборт стверджують, що ембріони і плоди не можуть володіти повнотою прав людини (прав на життя, фізичних, політичних, комунікативних, соціальних тощо) [10, с. 224]. А. Джойс стверджує: «Плід володіє потенціалом для того, щоб стати людиною, ... утім ми не можемо сказати, що він є людиною і в правовому та соціальному сенсах перебуває в позалюдському просторі, де права і особистість не мають ні сили, ні значення» [6, с. 19].

Позиція усіх християнських конфесій щодо моральної оцінки неприпустимості переривання життя в лоні матері ґрунтується на Святому Письмі та його тлумаченні, відповідно до якого людина – це образ Божий, людське життя (дух, душа і тіло) священне з моменту зачаття й ніхто окрім Бога не може ним розпоряджатися. Зокрема, глава УГКЦ Святослав Шевчук наголосив, що Україна живе в абортівному менталітеті, «люди часто не замислюються, якого значення має такого типу злочин не тільки для ненародженої дитини, яку

вбивають, але і для жінки, для родини, для самого лікаря й загалом для всього суспільства» [5].

Єпископ Філарет (Кучеровий), голова Синодального відділу з питань охорони здоров'я та пастирської опіки медичних закладів УПЦ МП наголошує, що «широке розповсюдження і виправдання абортів у сучасному суспільстві Церква розглядає як загрозу майбутньому людству і явну ознаку його моральної деградації, відтак... головним напрямом роботи має бути не законодавча заборона абортів, а профілактика, роз'яснювальна робота, особливо серед молоді» [3, с. 5].

Практично в усіх регіонах України діють ініціативи різних церков та християнських організацій, що спрямовані на відстоювання права «за життя». Зокрема, просвітницькою діяльністю у навчальних закладах (школи, коледжі, вищі), у лікарнях, у жіночих консультаціях, видавництвом відповідних матеріалів, пропагуванням природних методів планування сім'ї, активністю в інтернет–середовищі займаються: ВБФ «За гідність людини», МБФ «Дар життя», ГО «Збережи життя», Рух «За життя», «Православний рух «Спаси и сохрани» – за збереження сім'ї і спасіння життя ненароджених дітей», «Батьківський комітет України» та чимало інших.

Християнські ініціативи на захист ненародженого життя також виходять у публічну площину, основними формами якої є вуличні акції, консультування жінок та дівчат, інформаційно–освітні заходи, конференції та виставки тощо. Так, журнал «Кана» у багатьох числах друкував просвітницькі матеріали О. Куки, вчителю розпізнавання плідності, викладачу УКУ в рубриці «Дар плідності» («Кана» 2013–2014 рр.). Монаша греко–католицька спільнота Дочок Матері Божої Неустанної Помочі з м. Новояворівська основною метою своєї діяльності вбачає в охороні ненародженого життя, а також у душпастирстві жінок, які вчинили аборт. Приміром, ця спільнота зорганізовує реколекції для жінок, які мали аборт [14, с. 7]. УПЦ МП у два етапи 2013 року провела покальний хресний хід проти абортів протяжністю 4,5 тис. км. [9]. Голова комісії УГКЦ у справах душпастирства й охорони здоров'я о. Руслан П'яста, наголошуючи, що в другу суботу Великого посту Синод єпископів УГКЦ з 2009 року визначив день пам'яті абортіваних дітей (у цей день в 15:00 в усіх єпархіях церкви відбувається спільна молитва за збереження життя), розповів, що в с. Погоня Івано–Франківської обл. було закладено алею пам'яті померлих дітей і до цього місця 23 березня 2019 року була здійснена проща, а у Львові в центрі міста біля статуї Богородиці відбулася спільна молитва [13].

Церква та християнські організації для просвітницької діяльності здійснюють навчання підготовку охочих мирян та священників, які б провадили просвітницьку та душеопікунську роботу в українському суспільстві. Так, в Інституті родини та подружнього життя УКУ викладали навчальний курс «Плідність – дар і завдання». Серед тем, які вивчаються в межах курсу й головню

стосуються статевої, внутрішньоутробного розвитку дитини, методів розпізнавання плідності, особливостей жіночого й чоловічого організмів, є блок, присвячений аборті та його наслідкам, контрацепції і ранньоабортативним засобам, їх видам та впливу на фізичний та соціально-психічний стан жінки [7]. Президент ВБФ «Сім'я» Андріан Буковський відомий пропагандист сімейних цінностей спільно з іншими фахівцями написав «Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя», в якому є розділ про аборт [1, с. 116–134].

Дуже часто конфесії консолідують свої зусилля в співпраці «Церква – держава» задля розв'язання проблематики «за життя». Так, 22 вересня 2010 року в рамках IV Національного конгресу з біоетики відбувся симпозіум «Морально-етичні аспекти штучного переривання вагітності», в якому взяли участь представники всіх християнських церков, Міністерства охорони здоров'я, місцевого самоврядування, громадських організацій [11]. За результатами конгресу було підписано резолюцію, в якій зафіксовано таке: «Практика абортів глибоко суперечить багатовіковим традиціям українського народу, що ґрунтувалися на релігійному світогляді, глибокій повазі до людського життя, шанування сім'ї та жінки саме як матері та носія життя». Також наголошено на важливості спільних – християнських конфесій із державними структурами (освітніми й медичними) – заходів, як, приміром: інформаційних кампаній щодо заповідання абортів; виступи та лекції в навчальних закладах (окрім протиабортної риторики, пропаганда дошлюбної чистоти та подружньої вірності), ініціювати зміни до Конституції та визнати право на життя від моменту зачаття до природної смерті [Цитовано за: 16, с. 112].

12 березня 2012 року народний депутат від БЮТ А. Шкіль зареєстрував у Верховній Раді законопроект №10170, який забороняє аборти, окрім випадків, коли це загрожує життю жінки. Коментуючи цей проект закону, митрополит УПЦ МП Володимир (Сабодан) наголосив, що заборона не відповідає бажаним очікуванням: «Треба діяти словом, серцем. ... Але узаконити це, на мою думку, не можна, бо це ще більше операції зробиляться і будуть калічити одне одного і не буде нікому ні від кого допомоги і врозумлення» [Цитовано за: 8, с. 71].

Аналізуючи риторику християнських конфесій та громадських організацій, які розвивають свою превентивну та діяльність у протиабортній сфері, Г. Ярмонова наголошує, що «характерною її особливістю є ригідне протиставлення аборті як абсолютного зла та вагітності і материнства як найбільшого щастя і найвищої реалізації для жінки». Також дослідниця стверджує, що демонізація абортів досягається і через кількісні показники, і за допомогою графічних зображень (фото абортованої дитини, фільми та виставки про процедуру операції), через заміну слів «плід», «ембріон» на «(майбутня) дитина», «вагітна

жінка» – «(майбутня) матір»; мова ж є емоційно навантаженою (аборт називають вбивством, стратою, геноцидом, різнею, мовчазною війною тощо) [16, с. 115–116].

Отже, у суспільно-релігійному медіа-просторі особливим сегментом є гендерний дискурс, вужчим вектором якого є захист ненародженого життя, який із боку християнських конфесій розвивають очільники конфесій, активісти-християни, що працюють через громадські організації та церковні структури. Вузловими темами, які артикулюють християнські комунікатори в суспільно-релігійному медіа-просторі є: глибока моральна криза, геноцид ненароджених, утвердження традиційних сімейних цінностей. Різновекторна діяльність конфесій на захист ненародженого життя та традиційних сімейних цінностей містить: вуличні акції (хресні ходи, молитви, маніфестації тощо), конференції, семінари, активне використання конфесійного медіа-ресурсу, реабілітація та душеопікуство.

Список використаних джерел

1. Буковинський, АЙ., 2014. 'Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя', К.: Україна, 172 с.
2. 'В 1990 році в Україні було зроблено більше мільйона абортів', *Крона*, 13 лютого.
3. Гавриш, Ю., 2013. 'Єпископ Філарет: «Життя – це Божий дар, і люди мають зробити все для того, аби його зберегти»', *Духовність*, с.5.
4. 'Гендер і традиція', 2017, *Я*, №2, с.2–5, 6–9, 21–24.
5. 'Глава УГКЦ: «Україна морально не готова до заборони абортів, бо живе в абортивному менталітеті»', *Релігія в Україні*, 10 квітня.
6. Джойс, А., 2011. 'Определение личности: является ли эмбрион человеком?', *Я*, №27, с.16–19.
7. 'Інститут родини та подружнього життя УКУ розпочинає навчальний курс «Плідність – дар і завдання»', *Релігійно-інформаційна служба України*, 11 березня.
8. Лавриш, Ю., 2017. 'Церква у нових медіях України: проблеми і пріоритети комунікації', Л.: *Компанія «Імперіал»*, 156 с.
9. 'Містами та селами України пройде покальний хресний хід проти абортів', *Релігійно-інформаційна служба України*, 11 березня.
10. Саввина, ОВ., 2014. 'Причини легалізації абортів в ХХ в. и современные дебаты о моральной допустимости абортів', *ВВ: Психология и психотехника*, №3, с.221–243.
11. 'У Києві за участю різних конфесій відбувся симпозіум «Морально-етичні аспекти штучного переривання вагітності»', *Релігія в Україні*, 9 березня.
12. 'У Києві за участю різних конфесій відбувся симпозіум «Морально-етичні аспекти штучного переривання вагітності»', *Релігія в Україні*, 12 березня.
13. 'УГКЦ закликає вірян та священнослужителів вшанувати пам'ять ненароджених дітей в другу суботу Великого посту', *Українська Греко-Католицька Церква. Офіційний сайт*, 20 квітня.
14. 'Шлях до допомоги', 2010, *Католицький вісник*, №16, с.7.
15. Штурхецький, С. та ін., 2014. 'Гендерні медійні практики': Навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів, Київ, 206 с.
16. Ярмонова, Г., 2012. 'Право на вибір: вплив релігійних правих на репродуктивну політику в Україні', *Гендер, релігія і націоналізм в Україні*, К.: ВТС ПРИНТ, с.95–123.

References

1. Bukovyn's'kyj, AJ., 2014. 'Navchal'no-metodychnyj posibnyk dlja fahivciv, jaky vprovadzhujuť programy pidgotovky do podružn'ogo zhyttja (Educational and methodical manual for

specialists who implement programs for preparation for marital life)», K.: *Ukrai'na*, 172 s.

2. 'V 1990 roci v Ukrai'ni bulo зроблено bil'she mil'jona abortiv (In 1990, more than one million abortions were made in Ukraine)', *Krona*, 13 ljutogo.

3. Gavrysh, Ju., 2013. 'Jepyskop Filaret: «Zhyttja – ce Bozhyj dar, i ljudy majut' zrobyty vse dlja togo, aby jogo plekaty» (Bishop Filaret: «Life is God's gift, and people have to do everything to cherish it»)', *Duhovnist'*, s.5.

4. 'Gender i tradycja (Gender and tradition)', 2017, *Ja*, №2, s.2–5, 6–9, 21–24.

5. 'Glava UGKC: «Ukrai'na moral'no ne gotova do zaborony abortiv, bo zhyve v abortyvnomu mentaliteti» (Head of the UGCC: «Ukraine is morally not ready to ban abortions, because it lives in abortive mentality»)', *Religija v Ukrai'ni*, 10 kvitnja.

6. Dzhos, A., 2011. 'Opredelenie lichnosti: javljaetsja li jembrion chelovekom? (Identification of personality: Is the human embryo?)', *Ja*, №27, s.16–19.

7. 'Instytut rodyny ta podruzhn'ogo zhyttja UKU rozpochynaje navchal'nyj kurs «Plidnist' – dar i zavdannja» (Institute for Family and Married Life The UCU begins a training course on «Fruit – Gift and Tasks»)', *Religijno-informacijna sluzhba Ukrai'ny*, 11 bereznja.

8. Lavrysh, Ju., 2017. 'Cerkva u novyh medijah Ukrai'ny: problemy i pryorityety komunikacii' (The Church in the New Medias of Ukraine: Problems and Priorities of Communication)', L.: *Kompanija «Imperial»*, 156 s.

9. 'Mistamy ta selamy Ukrai'ny projde pokajal'nyj hresnyj hid proty abortiv (Cities and villages of Ukraine will have a slaviv religious procession against abortions)', *Religijno-informacijna sluzhba Ukrai'ny*, 11 bereznja.

10. Savvina, OV., 2014. 'Prichiny legalizacii abortov v XX v. i sovremennye debaty o moral'noj dopustimosti abortov (Reasons for legalization of abortions in the twentieth century. and a modern debate about the moral admissibility of abortions)', *NB: Psihologija i psihotehnika*, №3, s.221–243.

11. 'U Kyjevi za uchastju riznyh konfesij vidbuvsja sympozium «Moral'no–etychni aspekty shtuchnogo pereryvannja vagitnosti (In Kyiv, with the participation of different denominations, a symposium on «Moral and ethical aspects of artificial abortion» was held)', *Religija v Ukrai'ni*, 9 bereznja.

12. 'U Kyjevi za uchastju riznyh konfesij vidbuvsja sympozium «Moral'no–etychni aspekty shtuchnogo pereryvannja vagitnosti (In symposium «Moral–ethical aspects of artificial abortion» took place in Kyiv with the participation of different confessions)', *Religija v Ukrai'ni*, 12 bereznja.

13. 'UGKC zaklykaje virjan ta svjashhennosluzhyteliv vshanuvaty pam'jat' nenarodzhenyh ditej v drugu subotu Velykogo postu (UGCC urges believers and clerics to honor the memory of unborn children on the second Saturday of the Great Lent)', *Ukrai'ns'ka Greko-Katolyc'ka Cerkva. Oficijnyj sait*, 20 kvitnja.

14. 'Shljah do dopomogy (The Way to Help)', 2010, *Katolye'kyj visnyk*, №16, s.7.

15. Shturhec'kyj, S. ta in., 2014. 'G'enderni medijni praktyky (Gender Media Practices)': Navchal'nyj posibnyk iz g'endernoi' rivnosti ta nedyskryminacii' dlja studentiv vyshhyh navchal'nyh zakladiv, Kyi'v, 206 s.

16. Jarmonova, G., 2012. 'Pravo na vybir: vplyv religijnyh pravnyh na reproduktyvnu polityku v Ukrai'ni (The right to choose: the influence of religious rights on reproductive politics in Ukraine)', *Gender, religija i nacionalizm v Ukrai'ni*, K.: *VTS.PRYNT*, s.95–123.

* * *